

gods ziet,
 ten ons
 ig in de
 heeft de
 iast vrij-
 gebaand
 ur.

 lok door
 te hoog-
 agavond

 nde rust,
 druk en
 Vie hem
 sde wel-
 de. En
 as reeds
 wonder,
 mode
 een. Een
 s begon-
 e laatste

 ouden-
 bied van
 hebben
 ontroe-
 ge reeds
 enomen
 in leven
 ood tot
 de gra-
 ed, hoe-
 geschon-

 gebied
 erdacht
 enis te
 Na als
 neentens
 gediend
 '2 naar
 eroepen
 aan de
 Reeds
 ich ge-
 in he-
 uigenis
 gebied
 terech-
 : uitleg
 dragen
 onder
 tot een
 op te
 akkuns-
 en be-
 k. Een
 getische
 ng van
 treuren
 eer van
 open-
 redene-
 s we-
 he ene
 ghe loot
 tigten
 kracht
 kenni-
 apen
 as : he-

 iterlijk
 ij toch
 oeders
 iek een
 gebie-
 rok hi-
 de, da-
 nveles
 r vloes-
 hij d
 or d
 erheide
 e mis-
 e hij f
 ublie-
 iede

 lingen
 n aan
 is ge-
 liefs
 en he-
 en en
 hart
 strekt
 voor
 erken-

 K.

 arwij-
 e Vis-
 chio-
 J. A.

 arwij-
 n de
 n en
 n er

 r het
 a Dn-
 Kerl-

 ggen
 over

 t Du-
 boel-
 nder
 hee-
 keuz-
 l de

 ken-
 den
 n v-
 twou-

geoordeelen dan PIERSON het in '69 in zijn Gidsartikel deed.

Maar niet alleen voor de psychologie der religie, doch ook voor de kennis van de *«vita spiritualis»*, van «het geestelijk leven», dunkt mij de bladzijden 11—15 door wat zij vertellen van de crisis, die PIERSON, — te Heineboord in 1857, «met ongetwijfeld moderne sympathien gekomen», — daar tusschen '65 en '68 heeft door- gemaakt. Een crisis, een strijd, «waaruit wij hem zien te voorschijn komen met de belijdenis op de lippen, dat Jesus Christus is de Zone Gods, de Zaligmaker der wereld».

Na niet minder dan 12 jaar te HEINEBOORD predikant te zijn geweest, wordt PIERSON in 1869 predikant te «HARTOGENBOSCH».

Alvorens daarvan te verhalen bespreekt en citeert Hoogenwerff het GIDSARTIKEL van '69, waarvan de titel is: DE HEERSCHAPPIJ DER BOURGEOISIE IN DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK, «het merkwaardig manifest aan zijn land- en tijdgenooten, waarmede PIERSON afscheid nam van zijn verleden als modern predikant, en tegelijk met het aanvaarden van het Bossche pastoraat, een nieuwe levensperiode intrad». Dit manifest, waarin PIERSON te lijf gaat met «zelfgenoemde bourgeoisie, die, of als „genootacht orthodoxie” of als „gemeenschappelijk modernisme”, op kerkelijk gebied de heerschappij had, en waarin hij het opoent van het „krachtige, ouderwetische geloof, en voor de innige mystiek van het gereformeerde volk», — dit manifest is uit kerkhistorisch en ook uit kerkrechtelijk oogpunt van zoo groote betekenis, dat wij den heer HOOGEWERFF ten zeerste dankbaar mogen zijn van er nog weer de aandacht op te hebben gevestigd.

Maar ook uit ander oogpunt en wel dat van de geschiedenis der «School-quaestie» ten onzent, is hier de biographie van uiterst belang. De «Bossche schoolquaestie», ontstaan naar aanleiding van het besluit van den kerkeraad in '73, om de diaconie-school, uit vrees, dat zij een confessioneele school zou worden, op te heffen, — deze «Bossche schoolquaestie» wordt hier uitvoerig besproken. De biografie stelt daarbij in het licht, hoe deze quaestie, «de onmiddellijke aanleiding is geweest tot PIERSON's actie op het gebied van de onderwijs-wetgeving» en «de eigenlijke aanleiding tot den strijd, die PIERSON en DE SAVORNIN LOHMANN — toen- maals lid van de Bossche rechtbank — «hebben gevoerd voor het beginsel der vrije School».

»Bijna acht jaren had PIERSON te «Hertogen- bosch» doorgebracht, toen hij tot een anderen arbeid werd geroepen, een arbeid, dien hij nimmer had gezocht of begeerd, en op een arbeids- veld, dat hem toen nog vrijwel onbekend was» — aldus schrijft de heer HOOGEWERFF op p. 24.

Vandaar treekt hij PIERSON's leven en ar- beid, sedert Prof. BEETS hem, den 21ste Januari 1877, als directeur der Huldigungsinstellingen in de Vluchtheuvelkerk te ZWITTEN had bevestigd, tot dat hij in 1914 als doodnag afrad.

Mede aan de pietetvolle teekening van dit «werk der opvoeding, der voorkomende en reddende liefde, ook de zware, bange strijd tegen de zonde in een harer laagste, «schuwe- lijke vormen», — dankt deze biographie haar blijvende waarde. Aan dit werk van Dr. PIERSON, inzonderheid aan dat van «reddende getuigen en bestrijders, als de drie schakels van de keten, die in zichzelf wederkeert», is zijn naam, zoo ten onzent als in het buitenland, onafscheidelijk verbonden en heeft hij aanspraak op de hooge waardeering zijner tijdgenooten en van wie na hem zullen komen. Maar veelzijdig als hij is en gewerkt heeft, ontleent deze onze oudere tijdgenoot toch niet daaraan alleen zijn betekenis.

Het is dan ook de verdienste van HOOGE- WERFF's biographie, deze veelzijdigheid in het licht te stellen. Wie haar opmerkzaam leest, zal instemmen met de conclusie op p. 68: «PIERSON is geweest een man van groote gave en van ernstige, diepgaande overtuiging; een universeel man in onzen tijd van specialiteiten; een man van sterke geproponcerde meeningen, die wel- licht evenwel bestrijders als verdeders heeft geteld, maar ongetwijfeld een man van beteke- nissen, een man des geloofs».

G.

Uit de Pers.

In de *Rotterdamse Kerkbode* schrijft Dr. A. Kuyper Jr. over het onderscheid tusschen het gebruik van de woorden *ziel en geest* in den Bijbel.

Het is den aandachtigen Bijbellezers altoos op- vallen, dat in de Heilige Schrift voor het onzicht- bare deel van het menschelijk wezen twee woorden gebezigd worden, die weliswaar geheel verschillend van klank, maar toch ongeveer gelijk van betekenis zijn.

Wij bedoelen de woorden *geest* en *ziel*. Nu eens wordt gesproken van de menschelijke *ziel*, dan weer van den menschelijken *geest*. En als van self rijst dan de vraag, of wij hieronder hetzelfde hebben te verstaan, of het slechts twee verschillende woorden zijn, om eenzelfde zaak aan te duiden, dan wel of hier metterdaad aan twee verschillende dingen gedacht moet worden.

Men kent de leer van de *Trichotomie* of van de *driedeling*. Van ouds zijn er geleerden geweest, die het gevoelen voorstonden, dat de mensch be- stond uit drie substanties, was saansgeest, uit drie deelen, en wel geest, ziel en lichaam. Een wel iets wat wonderlijke leer, want ten slotte zijn er in het heelal maar twee substanties: geest en stof. Iets behoort of tot de geestelijke of tot de stoffe- lijke wereld, tot de onzichtbare of tot de zichtbare dingen. En daartusschen is niets, evenmin als er iets is tusschen eeuwigheid en tijd. Als in de leer van de *Trichotomie*, of *driedeling*, de *ziel* moet zijn een seer fijne, bijna niet waar te nemen materie, dan is al, hoe fijn de materie ook moge wezen, ten slotte toch stof, en behoort dan tot de stoffe- lijke wereld.

De Gereformeerden hebben die leer van de *Trichotomie*, volgens welke de mensch bestaat zou uit geest, ziel en lichaam, dan ook beslist ver- worpen, en uitgesproken dat die leer berust op een pantheïstisch beginsel. Het Pantheïsme wil alle grenzen verflauwen, alle scheidingslijnen weg- doelen, alle tegenstellingen opheffen. De tegen- stelling tusschen den onzichtbaren geest en de zichtbare stof mocht niet blijven bestaan, die kloof moest overbrugd worden. Vandaar dat men in pantheïstisch-gezinde kringen de *ziel* stelde als een tusschenschakel, die den overgang vormde van den geest tot het lichaam en aan beide verwant was. Men heeft zich voor de leer der *Trichotomie* zelfs op teksten beroepen, iets wat natuurlijk niet veel waard is, want er is nooit een letterlijk verkiend, die men niet gepoogd heeft met teksten te be- wijzen. Vandaar het spreekwoord: elke ketter heeft zijn letter. De Gereformeerde die dit zeer wel weet, vraagt daarom ook nooit of een bepaalde stelling met een tekst te bewijzen is, maar wel of zij steunt op Gods Woord in zijn geheel, of zij overeenkomt met den doorlopenden zin der Heilige Schrift.

De twee teksten waarop de voorstanders van de

onze kerken den Hiden Augustus ten gebede samen kwamen, scheen er alom verbrokenheid des harten. Maar hoe spoedig is, nu ons land maar buiten den strijd bleef, een gerustheid ingetreden, die veel grooter zorge baren moet dan de angst, die eerst aller hart vervulde.

Waar is de verootmoediging voor God!

Moet dit gemis niet te meer ons doen roepen tot Hem, die, bij de aankondiging Zijner oordeelen, een volk als van Niveve niet te vergeefse riep tot boete en berouw?

Tijdelijke en geestelijke nood beide roepen 's Heeren kerk tot éénarig gebed.

Zeker, we komen ook op onze Rustdagen saam ten gebede. Maar in een tijd als dezen, waarvan de druk alom in de Kerken gevoeld wordt en meer en meer worden moet, is het nood ons af te zondren voor God; een tijd, dat immers in verootmoediging voor- en wederkeering tot den Heere alleen genezing, redding en uitkomst te wachten is.

Hierin stemde de Classis 's Gravenhage geheel in met de Classis van Rotterdam, die haar te dezer zake heeft. En zij twijfelt niet, of het zal alle Kerken diergen, zich op te maken ten gebede op den vastgestelden dag.

Verwekke de Heere zelf den Geest der genade en der gebeden, der verteedering en verbijzeling der harten voor God!

De Classis voornemens,

Namens dezelve:

Ds. J. W. ESSELINK, *Præses*.
Ds. E. ESMA, *Jaccator*.
Dr. K. DUK, *Scriba*.

's Gravenhage, 11 Februari 1915.

Kort verslag van de vergadering der classis Gorinchem, gehouden 3 Februari 1915.

1. Namens de kerk van Ootoland opent Ds. Van der Vlies de vergadering.
2. De lastbrieven worden nagezien. Twee kerken hebben een instructie. Uit de kerk van Noordeloos zijn twee diakenen aanwezig, die, de redenen gehoord, keursten verkrijgen.
3. De kerk van Hardinxveld zoud naar één ouderling, wjl de andere kerkeradsleden verhindert waren.
4. In het moderneren nemen naar beurtzitting: Ds. Kapteijn als praeses, Ds. Mulder als scriba en Ds. Zwier als assessor.
5. De notulen worden door Ds. Los gelezen en na een enkele opmerking goedgekeurd.
6. De praeses verwelkomt Ds. Mulder, die voor het eerst ter vergadering is; spreekt een woord van blijdschap over het bedanken voor het beroep naar Geldermalsen door Ds. Zwiers; en betuigt hartelijke deelneming aan Ds. v. d. Vlies wegens droeve familieomstandigheden.
7. Ingekommen stukken:
 - a. Een schrijven van Ds. Steijnhart, waarin zijn welker- van eenige beterschap kan gewaagen.Aan de afgvaardigen van Lexmond wordt opgedragen de deelneming der classis over te brengen.
8. Aanvraag van de kerken van Giessen O. en N. Kerk en Langerak tot approbatie van de stukken van de beroepen predikanten.
9. Inzake de stukken van Ds. van Wijk ontbraken de beroepsbrieven en de toezegging van emertzeering. Hierover oordeelt de classis dat die stukken alnog moeten ingezonden worden.
10. De ingekomen stukken van Ds. Jansens worden in orde bevonden.
11. De instructie van de kerk van Gorkum over een rubric in de *Kerkbode* wordt volgens een stemmning van twintig tegen vijf stemmen niet in behandeling genomen.
12. De aanvrage van Giessendam en Vianen om steun voor Art. 13 K.O. wordt toegestaan.
13. Behandeling van art. 41 K.O. De kerk van Noordeloos vraagt advies in de aanhangige tuchtaak. De classis oordeelt met meerderheid van stemmen, dat het advies van de professoren in de theologie zal gevraagd worden.
14. Rapport over de *Kerkbode* wordt uitgebracht. Er is een tekort. Voorloopig zal de uitgave van de *Kerkbode* worden voortgezet. Alnog wordt geen derde redacteur benoemd.
15. Aan den kerkerad van de Geref. Kerk te Veendam zal eenige inlichting gevraagd worden.
16. Regeling van vacature-beurten, en van liefdebeurten voor Lexmond.
17. Rondvraag.
18. Sluiting door den praeses.

Op last der classis:
E. ZWIERS.

Buitenland.

Hongarije. Een lans gebroken voor de vrije school.

In het Gereformeerde tijdschrift *Protestanti Semle*, dat in Hongarije verschijnt, stond een artikel van Bernat Istvan, waarin gewezen wordt op het gevaar dat dreigt, wanneer alle scholen van dat land staatscholen zouden worden. Het betoog daarin vervat, komt op het volgende neder:

Reeds 40 jaar lang streeft men er als een ideaal naar, dat alle scholen van den staat zullen uitgeaan. Zoo was het echter niet altijd. Het is nog zoo lang niet geleden, dat de Protestantische scholen beschouwd werden als hoeksteenen voor confessionneele vrijheid en nationale onafhankelijkheid. De lasten die daarvoor moesten gedragen worden, bracht men gaarne op. In 1868 verklaarde het kerkdistrict aan gene zijde van den Theisz, dat het brengen van de school onder den staat onheilvol moet heten, in de overtuiging, dat daardoor de vrijheid, ja het bestaan der scholen bedreigd wordt. Tegenwoordig zijn de leidende mannen op kerkelijk gebied, althans ten deele, van het tegenovergestelde gevoelen.

Deze gedachte wordt in een liberaal Hongaarsch blad toegelicht door het wijzen op den Belgischen schoolstrijd. Het wordt daarin betreed, dat het eenmaal zoo vrijzinnige België tegenwoordig het slachtoffer geworden was van de clericale reactie en nu een konwerkelijk bestaan op de puinhoopen van zijn vervolgen roem voort-sleept. Aan deze onaanvaardigheid is te danken, dat de socialist en liberalen niet gewaagd hebben, met het voorstel om de school geheel tot staatschool te maken; voor den dag te komen, omdat zij wisten, dat zij met de verandering stellig in de minderheid zouden blijven. Ene toch is het overnemen van het volks-ondericht de eerste pijl van den staat, daar de ideale staat de volksontwikkeling niet aan factoren kan overlaten, die gewichtige belangen kennen dan de institutie van den staat. Penslotte spreekt het liberale blad den wensch uit, dat alle volkscholen van Hongarije staatscholen zullen worden. Het artikel voegt er aan toe

dat de Gereformeerde kerk daardoor een integreerend doel van hare institutie zou verliezen, maar dat dit verlies rijkelijk zou vergoed worden door den triomf der Magyarsche staatsidee. Dit wil zeggen, dat de Gereformeerde kerk hare belangen moest opofferen aan de belangen van den staat. Zoo hebben de Gereformeerden in Frankrijk ook gedacht. Zij hebben hunne vrijescholen opgeofferd aan het staatsbelang, gelijk zij dit inzagen, en dit belang was dat de Roomsche vrijse school verdrong. Dat dan ook de Gereformeerde scholen in Frankrijk niet zouden kunnen voortbestaan, was geen bezwaar; men moest zijn scholen opofferen om de macht van het clericalisme te beken. In Hongarije is men in de kringen der onderwijzers van de Geref. scholen vervuld van de gedachte, dat als de Geref. scholen staatscholen worden, zij tot bloei zullen komen. In de kringen der onderwijzers leeft de gedachte, dat wanneer alles aan de staatsmacht onderworpen wordt, men ontwikkeling en vooruitgang op elk gebied zien zal. Zij hopen ook daardoor eene verbetering van hunne positie te verkrijgen.

De schrijver van het artikel gaat nu na, waartoe het streven om alles onder den Staat te brengen zijn oorsprong heeft. Sedert eeuwen was dit een geliefd thema van de regeering te Weenen. Metternich sprak in 1844, dat de achterlijkheid van Hongarije zijn oorsprong vond in het feit, dat het land niet genoeg geregeerd werd. De aanzienlijke standen stelden daartegenover, dat uitbreiding der staatsmacht niet wenschelijk was, ja, dat zij de vrijheid zou beperken en daarom een hindernis voor den waren vooruitgang zijn moest. In den tegenwoordigen tijd staan de socialistten dezelfde denkbeelden nog krachtiger voor dan Metternich. Velen volgen hen daarin. Het voorbeeld van Frankrijk werkt hiertoe mede, alsmede de omstandigheid, dat Frankrijk reeds vóór de Revolutie de meest centraliseerde staat was. En dit is zoo gebleven.

Voorts betooft de schrijver, dat het ideaal der radicale vrijmetelaars is een staatschool, waarop het onderwijs in den Godsdienst geweerd wordt. Met het oog op het voorbeeld van Frankrijk wordt ten slotte een waarschuwend woord gesproken, om dat den ingeslagen weg niet voort te gaan. Doet men dit wel, dan zal het verwoestingsproces waarin Frankrijk geraakt is, ook over Hongarije komen.

Uit het bovenstaande blijkt, dat het Calvinistische denkbeeld: Souvereiniteit in eigen kring, ook in Hongarije wortel geschoten heeft.

Afrika. Behandeling van gevangengenomen Zendingen.

Een Zending der Baptisten uit Kameroen schrijft het volgende omtrent de behandeling van de gevangengenomen Duitschers te Duala.

Nadat de oorlogstoestand te Duala afgekondigd was, gingen de inboorlingen op de vlucht. Alle zendingen moesten hunne scholen sluiten; het leven scheen uitgestorven. Op 31 Augustus kwamen voor Victoria drie Engelse oorlogsschepen in zicht, die kort daarop de stad beschoten zonder veel schade aan te richten. Duala werd den 26en Sept. door een Engelsche pansierkruiser gebombardeerd; den 27en diernaast gaf men de stad over, nadat de Gouverneur met de bezetting zich in het binnenland had teruggetrokken. De Engelschen namen niet alleen hen die dienstplichtig waren, gevangen, maar ook alle te Duala wonende Duitschers, daarbij de Zendingen, zelfs vrouwen en kinderen. De gevangenen moesten alle achterlaten en werden zoo snel op een schip gebracht, dat zij niets bij zich hadden dan hetgeen zij op hun lichaam droegen. Op de Baptisten-missie te Duala bleven twee Zendingsters, eene Engelse en eene Zweedsche, achter, die hare medesatelliden nog iets konden nazenden.

De stad had na de beschieting een vreeselijk aanzien. Niet alleen alle handelsinrichtingen maar ook de Bazelsche zendingsfactorij werden geplunderd, benevens de huizen van Europeanen aan het strand. Op 30 September over het schip met de gevangenen naar Lagos. Van hier werden op 8 October alle gehuwde en ongehuwde dames naar Acra op de Goudkust gebracht, waaronder de gezinnen Martens, Riechert en Mej. Schuler. De andere 600 gevangenen werden op 13 October naar Engeland overgebracht. Buiten hunne kleding, op het warme klimaat berekend, bezaten zij niets. Zelfs hun geld werd afgenomen, zoodat zij geen warme onderkleding konden kopen. Het eten was onvoldoende, en de lage behandeling door de zwarte militairen stuitend. De brief schijf met de woorden: „Zoo maken het de Engelschen die de zending zoo genegen zijn! Ik heb reedikwils gewenscht, liever met de kameraden in de loopgraven gevallen te zijn, als dezen tijd te moeten dooreleven.“

De zendingsdirecteur Harms, die op 9 November gevangenen genomen werd, is tegen het eind diernaast op voorspraak van een invloedrijken man uit Engeland weer vrijgelaten. Daarentegen zijn nu de meeste zendingen der Hermannsburgers missie in Afrika en Indië gevangen gezet.

Van Hermannsburg uit is gepoogd, door middel van het ministerie van buitenslandsche zaken en het Amerikaansche gezantschap te Berlijn, hunne vrijlating te verkrijgen.

WISCKEL.

Ingezonden Stukken.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Noodkerk voor militairen te Tilburg.

Aan de Gereformeerden in den Lande!

Mochten wij U vóór een 14-tal dagen melden, dat wij 1600 gulden voor den bouw der noodkerk bijeen hadden, thans kunnen wij tot onze groote blijdschap berichten, dat het bedrag inmiddels is gestegen tot bijna 4000 gulden. Aangemoedigd door den zegen dien wij op onze arbeid kennelijk mogen genietten, heeft de kerkeraad van Tilburg, in zijne vergadering van 4 Februari l.l. besloten tot den bouw over te gaan, in de vaste overtuiging dat het nog ontbrekende zeer zeker nog wel zal worden bijeengebracht. Dat ontbrekende is nu nog een duizend gulden. Doordat we op den grond, die beslist moet worden gekocht en niet kan worden gehuurd, een hypotheek sluiten, hebben we voldoende aan eene som van 5000 gulden (vijfduizend gulden).

Wie helpt ons nu aan de laatste 1000 gulden? Het adres van den penningmeester is nog steeds J. W. Bossenbroek, mil.-korporaal, Magazinstraat 6, Tilburg.

Geachte Redactie, met de opname van bovenstaande regelen in Uw geacht blad, zoudt U ons ten zeerste verplichten.

Namens het Comité
J. W. BOSSENBRÖCK.